

Regulamin Systemu Instrumentów Metodycznych

1. Postanowienia ogólne

1.1. Słowniczek:

- a) instrument metodyczny: celowe, uregulowane narzędzie stymulujące rozwój członków grup metodycznych zgodnie z założeniami poszczególnych metodyk, ujęte w systemie metodycznym ZHP: gwiazdka zuchowa lub stopień harcerski, próba harcerza/harcerki, sprawność, trop, wyzwanie, naramiennik starszoharcerski, naramiennik wędrowniczy, odznaki biegłości kierowane do wędrowników;
- b) kandydat: osoba realizująca założenia instrumentu metodycznego;
- c) zespół wędrowniczy: grupa członków ZHP w wieku wędrowniczym działająca metodyką wędrowniczą; zespołami wędrowniczym są m.in. zastępy wędrownicze, patrole wędrownicze, drużyny wędrownicze, grupy wędrowników w drużynach wielopoziomowych, kręgi akademickie;
- d) odznaka tożsamościowa: narzędzie poświadczające wstąpienie do ZHP lub do grupy metodycznej; do odznak tożsamościowych należą odznaki organizacyjne (znaczek zucha, krzyż harcerski) oraz naramienniki: starszoharcerski i wędrowniczy;
- e) odznaka biegłości: narzędzie poświadczające spełnienie określonych kryteriów przez kandydata; odznaka biegłości wymaga osiągnięcia konkretnych umiejętności, wiedzy, postaw oraz doświadczenia; do odznak biegłości należą m.in. „Trzy Pióra” i odznaki wyszkolenia specjalnościowego;
- f) odznaka aktywności: narzędzie poświadczające uczestnictwo i osiągnięcie wyniku/rezultatu w programie; odznaka aktywności wymaga podjęcia i utrzymania określonej służby i/lub przeżycia przygody;
- g) odznaka okolicznościowa: narzędzie poświadczające epizodyczne uczestnictwo w wydarzeniu programowym; odznaka okolicznościowa poświadcza doświadczenie związane z przeżyciem wewnętrznym.

1.2. Niezależnie od użytego rodzaju gramatycznego postanowienia niniejszego dokumentu stosują się jednakowo do odpowiednich członków i członkiń ZHP, chyba że dane postanowienie wyraźnie stwierdza inaczej. Jeśli nazwa danego instrumentu metodycznego (np. konkretnej sprawności) jest określona tylko w formie męskiej, dopuszcza się także stosowanie jej formy żeńskiej, o ile występuje ona w Słowniku Języka Polskiego.

1.3. Ilekroć w niniejszym dokumencie mowa jest o gromadzie lub drużynie określonego poziomu metodycznego, dane postanowienia stosuje się odpowiednio do grup członków tego poziomu metodycznego funkcjonujących w drużynach wielopoziomowych (np. postanowienia dotyczące drużyny wędrowniczej stosuje się odpowiednio do grupy wędrowników działających w drużynie wielopoziomowej).

- 1.4. Drużynowy może powierzyć wypełnianie swych zadań wynikających z niniejszych regulaminów wybranym funkcyjnym gromady/drużyny odpowiednio przygotowanym do pełnienia danej roli. Nie dotyczy to ogłaszania zdarzeń związanych ze zdobywaniem instrumentów metodycznych w rozkazach.
- 1.5. Postanowienia niniejszego dokumentu dotyczące roli i działań drużyny, drużynowego i funkcyjnych drużyny w odniesieniu do prób wędrowników stosuje się odpowiednio do kręgu akademickiego, komendanta kręgu akademickiego i funkcyjnych kręgu akademickiego.
- 1.6. Instrumenty metodyczne stanowią podstawę układania programu pracy zastępów, gromad i drużyn.
- 1.7. Jednostki Nieprzetartego Szlaku dostosowują wyzwania, tropy i sprawności, a także sposób realizacji zadań podstawowych stopni do specyficznych potrzeb rozwojowych i rewalidacyjnych swych członków. Dotyczy to także jednostek integracyjnych w zakresie pracy z członkami spełniającymi kryteria członkostwa w jednostce Nieprzetartego Szlaku
- 1.8. Zdobyć instrumentu metodycznego oznacza się na mundurze w sposób opisany w Regulaminie Mundurowym ZHP.
- 1.9. Fakt zdobycia instrumentu metodycznego odnotowuje się w rozkazie drużynowego oraz w systemie ewidencyjnym Tipi.
- 1.10. Oprócz instrumentów metodycznych dla członków ZHP są dostępne inne narzędzia wspierające samorozwój. W przypadku stosowania ich w stosunku do członków grup metodycznych należy mieć na uwadze niesprzeczność procesu ich zdobywania z zasadami odpowiedniej metodyki. W takich przypadkach do narzędzi tych mają zastosowanie ogólne postanowienia niniejszego dokumentu dotyczące instrumentów metodycznych.
- 1.11. Wręczenie oznaczenia zdobytego instrumentu metodycznego powinno odbywać się w sposób obrzędowy.
- 1.12. Oprócz instrumentów metodycznych ujętych w niniejszym regulaminie do stymulowania samorozwoju członków ZHP mogą służyć odznaki, opisane w odrębnych dokumentach. Ponieważ są one kierowane także do członków ZHP spoza grup metodycznych, nie są klasyfikowane jako instrumenty metodyczne.
- 1.13. Odznaki aktywności i biegłości poświęcone rozwojowi fizycznemu i intelektualnemu mogą być wykorzystywane w miejsce sprawności wymaganych do zdobycia poszczególnych stopni, jako elementy zadań dodatkowych i uzupełniających prób na stopnie, a także stanowić element indywidualnych zadań prób na stopnie wędrownicze.
- 1.14. W kwestiach nierozstrzygniętych w niniejszym regulaminie decyzję podejmuje odpowiednio przygotowany drużynowy, kierując się harcerskim systemem wychowawczym i założeniami odpowiedniej metodyki. W przypadku wątpliwości zaleca się korzystać ze wsparcia odpowiednich instruktorów lub zespołów instruktorskich.

2. Próba harcerza/harcerki

- 2.1. Próba harcerza/harcerki jest indywidualnym instrumentem metodycznym przeznaczonym dla harcerzy, harcerzy starszych i wędrowników. Realizuje się ją bezpośrednio po wstąpieniu do ZHP i rozpoczęciu działania w drużynie. Osoba, która złożyła już Przyrzeczenie Harcerskie, nie powtarza próby przy zmianie jednostki.
- 2.2. Celem próby harcerza/harcerki jest poznanie przez kandydata harcerskich ideałów, zasad i zwyczajów organizacyjnych danej drużyny i harcerstwa w ogóle oraz podstawowych wiadomości o ZHP.
- 2.3. Próba harcerza/harcerki nie ma na celu sprawdzenia kandydata, a jedynie umożliwienie mu podjęcia świadomej i dobrowolnej decyzji o chęci złożenia Przyrzeczenia Harcerskiego.
- 2.4. W przypadku kandydatów działających w zastępach starszoharcerskich próba harcerza/harcerki może być połączona z próbą na naramiennik starszoharcerski.

- 2.5. W przypadku kandydatów w wieku wędrowniczym dołączających do zespołu wędrowniczego próba harcerza/harcerki powinna być połączona z próbą na naramiennik wędrowniczy.
- 2.6. Rozpoczęcie realizacji próby harcerza/harcerki następuje na jednej z pierwszych zbiórek, w której kandydat uczestniczy.
- 2.7. Zrealizowanie próby harcerza/harcerki oznacza automatycznie dopuszczenie kandydata do złożenia Przyrzeczenia Harcerskiego.
- 2.8. Czas realizacji próby harcerza/harcerki nie może przekroczyć 6 miesięcy, z wyjątkiem sytuacji losowych.
- 2.9. Nie jest właściwe, by w działaniach jednostek harcerskich brały udział osoby, które nie zamierzają realizować próby harcerza/harcerki lub zamknęły ją z wynikiem negatywnym.
- 2.10. Po zrealizowaniu próby harcerza/harcerki drużynowy odpowiada za stworzenie możliwości złożenia Przyrzeczenia Harcerskiego. Odbywa się to jak najszybciej, a najpóźniej przed upływem 3 miesięcy od realizacji próby.

3. Naramiennik starszoharcerski

- 3.1 Naramiennik starszoharcerski jest oznaczeniem działania w zastępie starszoharcerskim.
- 3.2 Próba na naramiennik starszoharcerski trwa nie dłużej niż 3 miesiące.
- 3.3 Realizacja próby na naramiennik starszoharcerski nie wymaga powoływania opiekuna próby. Jeśli kandydat potrzebuje wsparcia, naturalną osobą do udzielania go jest zastępowy lub przyboczny.
- 3.4 Po zrealizowaniu próby kandydat otrzymuje naramiennik starszoharcerski. Obrzędowe wręczenie naramiennika starszoharcerskiego może zostać połączone z odnowieniem przez kandydata Przyrzeczenia Harcerskiego.

4. Naramiennik wędrowniczy

- 4.1. Naramiennik wędrowniczy jest oznaczeniem działania w zespole wędrowniczym.
- 4.2. Próba na naramiennik wędrowniczy trwa nie dłużej niż 6 miesięcy.
- 4.3. W realizacji próby na naramiennik wędrowniczy oraz układaniu zadania opartego na kodeksie wędrowniczym pomaga kandydatowi opiekun próby. Opiekun powinien mieć naramiennik wędrowniczy.
- 4.4. Po zrealizowaniu próby kandydat otrzymuje naramiennik wędrowniczy. Obrzędowe wręczenie naramiennika wędrowniczego może zostać połączone z odnowieniem przez kandydata Przyrzeczenia Harcerskiego. Za ewaluację próby na naramiennik wędrowniczy oraz zorganizowanie wręczenia naramiennika wędrowniczego odpowiada opiekun próby.
- 4.5. Nie jest właściwe, by w zespole wędrowniczym działały osoby niezamierzające zdobyć naramiennika wędrowniczego.

5. Gwiazdki zuchowe i stopnie harcerskie

- 5.1. Indywidualny instrument metodyczny - gwiazdka zuchowa / stopień harcerski - ma na celu stymulowanie wszechstronnego i równomiernego rozwoju kandydata we wszystkich sferach uwzględnionych w Podstawach wychowawczych ZHP. Z uwagi na tradycję, w przypadku zuchów instrument ten nosi nazwę gwiazdki zuchowej, zaś w przypadku pozostałych grup metodycznych - stopnia harcerskiego.
- 5.2. Zdobywanie gwiazdki zuchowej / stopnia harcerskiego rozpoczyna się otwarciem próby. Aby kandydat był świadomy rozpoczęcia tego procesu, w tym momencie można mu wręczyć książeczkę lub kartę próby (zwłaszcza w przypadku zuchów i harcerzy). Fakt otwarcia próby odnotowuje się w rozkazie drużynowego.
- 5.3. Gwiazdki zuchowe i stopnie harcerskie zdobywane są odpowiednio do wieku kandydata:
 - a) zuch ochoczy: 6-8 lat
 - b) zuch sprawny: 8-9 lat

- c) zuch zaradny: 9-10 lat
- d) młodzik/ochotniczka: 10-12 lat
- e) wywiadowca/tropicielka: 12-13 lat
- f) odkrywca/pionierka: 13-15 lat
- g) ćwik/samarytanka: 14-16 lat
- h) harcerz orli/harcerka orla: 15-19 lat
- i) harcerz Rzeczypospolitej/harcerka Rzeczypospolitej: 18-23 lat

Powyższe przedziały wiekowe mają charakter orientacyjny. W uzasadnionych przypadkach możliwe jest wcześniejsze dopuszczenie kandydata do zdobywania gwiazdki lub stopnia przewidzianych dla osób starszych. Wyjątkiem jest stopień harcerza Rzeczypospolitej/harcerki Rzeczypospolitej, którego realizację można rozpocząć po ukończeniu 18 r.ż.

- 5.4. Gwiazdki zuchowe i stopnie harcerskie są zdobywane adekwatnie do aktualnych potrzeb rozwojowych kandydata, z tego względu nie ma wymogu zdobywania wszystkich kolejnych stopni od początku. Dotyczy to m. in. osób dołączających do ZHP w późniejszym wieku, mających przerwę w członkostwie, ale również tych, które z różnych powodów nie zdobyły wcześniejszego stopnia.
- 5.5. Warunkiem otwarcia próby na gwiazdkę zuchową jest złożenie Obietnicy Zucha.
- 5.6. Otwarcie próby na stopień harcerski nie wymaga złożenia Przysięgi Harcerskiej. Złożenie go jest wymogiem zamknięcia próby na stopień.
- 5.7. Realizacja prób na stopnie starszoharcerskie/wędrownicze nie wymaga posiadania naramiennika starszoharcerskiego/wędrowniczego.
- 5.8. Podstawą planowania próby na gwiazdkę zuchową lub stopień harcerski jest idea gwiazdki/stopnia.
- 5.9. Na pracę z ideą gwiazdki zuchowej/stopnia harcerskiego w trakcie realizacji próby składają się:
 - a) zweryfikowanie w połowie zaplanowanego okresu próby, czy obserwowany rozwój kandydata pozwala przewidywać osiągnięcie przez niego po zrealizowaniu zamierzonych działań poziomu opisanego ideą gwiazdki zuchowej/stopnia harcerskiego;
 - b) weryfikacja, czy w momencie zamykania próby kandydat osiągnął poziom opisany ideą gwiazdki zuchowej/stopnia harcerskiego.
- 5.10. Zuchy zdobywają gwiazdki zuchowe przez realizację wymagań gwiazdki, zadań podstawowych, w tym zadań indywidualnych/wyzwań oraz przez zdobywanie sprawności i tropów. Realizacja wymagań gwiazdki odbywa się przede wszystkim w ramach działań gromady.
- 5.11. Środowiska mogą dołączyć do programów prób na gwiazdki zuchowe maksymalnie trzy zadania uzupełniające ukierunkowane na poznanie bohatera lub tradycji środowiska.
- 5.12. Opiekę nad zuchem realizującym próbę na gwiazdkę zuchową sprawuje drużynowy z pomocą przybocznych. Ważne jest także wsparcie ze strony rodziców zucha, z którymi kadra gromady powinna w tym zakresie współpracować. Nie powołuje się opiekuna indywidualnej próby na gwiazdkę.
- 5.13. Harcerze w celu zdobycia stopnia harcerskiego rozpoczynają wykonywanie zadań podstawowych i zdobywanie instrumentów ujętych w programie stopnia. Wykonywanie zadań podstawowych odbywa się przede wszystkim poprzez udział w działaniach zastępu i drużyny. Indywidualne zadania z obszaru służby oraz relacji rodzinnych układa się wraz z drużynowym w trakcie próby w odpowiedzi na aktualne zainteresowania i potrzeby wychowawcze kandydata, można je także ułożyć przy otwieraniu próby. Indywidualne zadania z obszaru relacji rówieśniczych oraz rozwoju duchowego i emocjonalnego są co do zasady realizowane poprzez zdobywanie odpowiednio tropów i wyzwań. Sprawności wymagane do zdobycia stopnia dobierane są w trakcie próby w odpowiedzi na aktualne

- zainteresowania i potrzeby wychowawcze kandydata.
- 5.14. Harcerze starsi i wędrownicy przystępujący do zdobywania stopnia harcerskiego wybierają opiekuna próby i wspólnie z nim układają indywidualną próbę złożoną z zadań podstawowych, zadań z obszarów służby, relacji rodzinnych, relacji rówieśniczych oraz rozwoju duchowego i emocjonalnego, a także odpowiednio dobranych sprawności. Zadania próby realizowane z wykorzystaniem tropów i/lub wyzwań można wybrać w momencie układania próby lub dobierać w jej trakcie w odpowiedzi na aktualne zainteresowania i potrzeby wychowawcze kandydata.
- 5.15. Wymagania idei stopni dotyczące obszarów relacji rówieśniczych oraz rozwoju duchowego i emocjonalnego realizowane są poprzez zdobywanie odpowiednio tropów i wyzwań.
- 5.16. Rolą opiekuna próby jest:
- wspólne z kandydatem określenie kształtu próby w oparciu o ideę stopnia;
 - wspieranie kandydata w realizacji próby;
 - ewaluacja przebiegu próby wspólnie z kandydatem w połowie zaplanowanego okresu próby oraz przed jej zakończeniem.
- 5.17. Opiekunem próby na stopień harcerski harcerza starszego może być drużynowy, przyboczny, zastępowy w wieku przynajmniej wędrowniczym lub wędrownik zaakceptowany przez radę drużyny, ponieważ rola ta wymaga wyrobienia życiowego oraz kompetencji do świadomej pracy z wartościami i postawami wychowanka.
- 5.18. Opiekunem próby na stopień harcerski wędrownika może być osoba, która:
- zdołała wcześniej stopień będący przedmiotem próby lub wyższy, lub
 - ma stopień instruktorski.
- Opiekun prowadzący próbę próby musi zostać zaakceptowany przez organ nadzorujący próbę: drużynowego lub kapitułę stopni.
- 5.19. Jeśli jest to uzasadnione wychowawczo, drużynowy może modyfikować zadania podstawowe gwiazdek/stopni. W takim przypadku drużynowy kieruje się zamierzonym celem wychowawczym modyfikowanego zadania - w przypadku stopni pomocna tu może być idea sprawności, z której pochodzi dane zadanie podstawowe.
- 5.20. Osoby wstępujące do ZHP w późniejszym wieku lub zdobywające stopień inny niż następny po posiadanym powinny na podstawie indywidualnej rozmowy z drużynowym uzupełnić próbę o 1-5 zadań dodatkowych. Są one ukierunkowane na uzupełnienie kluczowych elementów wyrobienia harcerskiego. Należy przy tym unikać rozbudowywania próby mogącego spowodować jej wyraźne przedłużenie poza granice wskazane w p. 5.24.
- 5.21. Zrealizowane wcześniej wymagania zalicza się w poczet próby na gwiazdkę zuchową - nie powtarza się ich ani nie zastępuje porównywalnymi.
- 5.22. Zrealizowane wcześniej zadania podstawowe zalicza się w poczet próby na stopień harcerski - nie powtarza się ich ani nie zastępuje porównywalnymi.
- 5.23. W poczet wymagań próby na gwiazdkę zuchową/stopień harcerski można zaliczyć sprawności zdobyte od zamknięcia poprzedniej próby na gwiazdkę zuchową/stopień harcerski bądź od zamknięcia próby harcerza, jeśli kandydat nie zdobył wcześniej stopnia harcerskiego.
- 5.24. Orientacyjny czas zdobywania poszczególnych gwiazdek/stopni wynosi:
- zuch ochoczy: 4-8 miesięcy
 - zuch sprawny: 6-10 miesięcy
 - zuch zaradny: 6-10 miesięcy
 - młodzik/ochotniczka: 6-12 miesięcy
 - wywiadowca/tropicielka: 6-12 miesięcy
 - odkrywca/pionierka: 9-12 miesięcy
 - ćwik/samarytanka: 9-12 miesięcy
 - harcerz orli/harcerka orla - 12-18 miesięcy
 - harcerz Rzeczypospolitej/harcerka Rzeczypospolitej - 12-24 miesiące

Po zrealizowaniu zaplanowanych działań i osiągnięciu przez kandydata poziomu opisanego ideą gwiazdki zuchowej/stopnia harcerskiego nieuzasadnione jest odwlekanie zamknięcia próby wyłącznie w trosce o zachowanie zgodności z powyższymi wytycznymi.

5.25. O zamknięciu próby:

- a) zuchów w gromadzie zuchowej decyduje drużynowy;
- b) harcerzy w drużynie harcerskiej decyduje drużynowy przy udziale rady drużyny;
- c) harcerzy starszych w drużynie starszoharcerskiej decyduje rada drużyny na czele z drużynowym, po zasięgnięciu opinii opiekuna próby;
- d) wędrowników w drużynie wędrowniczej decyduje odpowiedni organ demokracji wskazany w konstytucji drużyny;
- e) harcerzy, harcerzy starszych, wędrowników działających w gromadzie/drużynie niższego poziomu metodycznego decyduje drużynowy, dostosowując w miarę możliwości zasady określone w powyższych podpunktach b)-d) do konkretnych uwarunkowań danej jednostki.

5.26. Przyznanie gwiazdki zuchowej jest połączone z odnowieniem Obietnicy Zucha.

5.27. Próby na stopnie harcerskie wędrowników realizuje się w zespole wędrowniczym, w którym działa kandydat (zwykle jest to drużyna wędrownicza). Dotyczy to w szczególności zatwierdzania programu próby oraz przedstawiania przez kandydata dorobku próby przed jej zamknięciem. Drużyna wskazuje w konstytucji organ właściwy do prowadzenia prób (rada drużyny/wędrowniczy krąg rady/kapituła).

5.28. W drużynie można powołać kapitułę stopni wędrowniczych. Zadaniem kapituły stopni wędrowniczych jest wsparcie wędrownika i opiekuna jego próby w przygotowaniu próby oraz podejmowanie decyzji o zamknięciu próby i wnioskowanie o nadanie stopnia.

5.29. Kapituła stopni wędrowniczych jest wewnętrznym organem drużyny wędrowniczej, zaś jej członkowie są powoływani i odwoływani zgodnie z postanowieniami konstytucji drużyny, stając się z chwilą powołania funkcyjnymi drużyny. W skład kapituły powinny wchodzić min. 3 osoby, które wcześniej zdobyły stopień będący przedmiotem prowadzonej próby. Szczegółowe zasady pracy kapituły określa konstytucja danej drużyny wędrowniczej.

5.30. W sytuacjach, gdy tryb prowadzenia prób wędrowników opisany w p. 5.27-5.29 nie byłby właściwy (np. dla prób kadry drużyn niewędrowniczych), można utworzyć kapitułę stopni wędrowniczych na poziomie szczepu bądź hufca. Postanowienia p. 5.28 i 5.29 stosuje się wówczas odpowiednio, przy czym w żadnym przypadku kapituła nie jest zespołem instruktorskim, zaś funkcja jej członka nie jest funkcją instruktorską w rozumieniu Statutu ZHP.

5.31. Jeśli w drużynie funkcjonuje kapituła stopni wędrowniczych, może ona nadzorować próby na stopnie wędrownicze również drużynowemu. W takiej sytuacji po zakończeniu próby drużynowy przyznaje sobie stopień rozkazem na wniosek odpowiedniego organu demokracji wskazanego w konstytucji drużyny.

5.32. Kapituła stopni wędrowniczych działająca poza drużyną jest organem pomocniczym dla drużyny i drużynowego. Decyzja o skorzystaniu z jej pomocy przy prowadzeniu prób na stopnie harcerskie należy do drużyny.

5.33. W przypadku kandydatów, którzy nie są członkami żadnej gromady ani drużyny lub prowadzą jednostki inne niż drużyny wędrownicze, rolę drużynowego ujętą w p. 5.16 -5.20 może przejąć komendant szczepu lub hufca.

6. Sprawności

- 6.1. Sprawność jest indywidualnym instrumentem metodycznym mającym na celu przede wszystkim rozwijanie umiejętności, w dalszej zaś kolejności - rozwijanie wiedzy i kształtowanie wyrobienia harcerskiego. Sprawności są implementacją uczenia w działaniu,

- stymulują głównie rozwój fizyczny i intelektualny.
- 6.2. Zdobywanie sprawności oznacza, że dana osoba wykonała określone zadania, zdobyła niezbędne umiejętności z danej dziedziny i potrafi z nich korzystać.
 - 6.3. Sprawności mogą być zdobywane podczas działań zastępów oraz działań jednostek harcerskich (gromad, drużyn itp.), w tym w trakcie zajęć zaplanowanych na podstawie programów sprawności. Sprawności mogą być także zdobywane poza działaniami jednostki, w tym także w życiu pozaharcerskim kandydata.
 - 6.4. Kilku członków drużyny może równolegle zdobywać tę samą sprawność, także podejmując wspólne działania (np. na biwaku tematycznym), ale każdy z kandydatów jest indywidualnie rozliczany z wykonanych zadań.
 - 6.5. Rozpoczęcie zdobywania sprawności wymaga świadomej deklaracji kandydata i oszacowania przez niego zamierzonego czasu jej zdobywania.
 - 6.6. Sprawności zuchowe występują jako pojedyncze niestopniowane instrumenty o jednolitych wymaganiach, ale różniących się zestawami proponowanych zadań dla zuchów młodszych (w wieku 6-8 lat) oraz zuchów starszych (w wieku 8-10 lat).
 - 6.7. Sprawności przeznaczone dla harcerzy, harcerzy starszych i wędrowników są zorganizowane w serie tematyczne. Sprawności występują w czterech poziomach trudności. Poziom zdobywanej sprawności dobiera się do potrzeb rozwojowych kandydata i posiadanych już przez niego umiejętności. Nie ma obowiązku zdobywania kolejno każdej sprawności z danej serii tematycznej.
 - 6.8. W przypadku kandydatów rozpoczynających zdobywanie sprawności z danej serii tematycznej od poziomu wyższego niż najniższy w serii (czyli np. od sprawności **, gdy istnieje w danej serii sprawność *) nie oczekuje się modyfikowania programów sprawności w celu ujęcia w nich zadań sprawności niższych poziomów, ponieważ zadania sprawności o wyższym poziomie trudności z założenia budują na umiejętnościach opanowywanych na poprzednich poziomach. Wystarczy zwrócić uwagę, aby w wykonywanych zadaniach przejawiała się także idea niższego poziomu trudności.
 - 6.9. Niektóre zadania podstawowe stopni harcerskich są tożsame z zadaniami konkretnych sprawności. W takim przypadku wykonanie danego zadania jest zaliczane zarówno do próby na stopień, jak i na sprawność.
 - 6.10. Sprawności przeznaczone dla harcerzy, harcerzy starszych i wędrowników są realizowane według ujętych w załączniku programów. Modyfikowanie zadań przez drużynowego jest dopuszczalne jedynie w szczególnych przypadkach, np. gdy wymagają tego ograniczenia kandydata lub warunki zewnętrzne. W takim przypadku drużynowy modyfikuje program sprawności, kierując się ideą jej danego poziomu trudności.
 - 6.11. Drużynowy będący instruktorem w stopniu co najmniej podharcymistrza może samodzielnie układać sprawności do stosowania w prowadzonej przez siebie gromadzie lub drużynie bądź w prowadzonych przez siebie działaniach. Tak utworzone sprawności mogą być stosowane w danej jednostce również po zmianie jej drużynowego.
 - 6.12. Namiestnik / szef zespołu metodycznego będący instruktorem w stopniu co najmniej podharcymistrza może samodzielnie układać sprawności do stosowania w drużynach prowadzonego przez siebie namiestnictwa/zespołu metodycznego. Tak utworzone sprawności mogą być stosowane w jednostkach danego hufca.
 - 6.13. Sprawności opracowane w myśl postanowień p. 6.11-6.12 należy przestać w sposób wskazany na stronie zhp.pl. Wybrane sprawności zostaną wprowadzone do „Programu sprawności harcerskich i zuchowych”.
 - 6.14. Zdobywanie sprawności nie wymaga wskazania opiekuna sprawności. Może to być uzasadnione w przypadku sprawności wymagających bardziej zaawansowanych kompetencji, np. specjalistycznej wiedzy. W takim przypadku rolę tę drużynowy powierza osobie dysponującej niezbędnymi kompetencjami.

- 6.15. Zrealizowane zadania są potwierdzane przez zaakceptowane wcześniej przez drużynowego osoby, właściwe z uwagi na okoliczności, kompetencje w danym obszarze itp.
- 6.16. Przekroczenie deklarowanego czasu zdobywania sprawności powinno być impulsem dla drużynowego do przedyskutowania postępu, motywacji i dalszych planów kandydata, ale nie blokuje zdobycia sprawności po dokończeniu zadań w przyszłości.
- 6.17. O przyznaniu sprawności decyduje krąg rady / rada drużyny / organ demokracji drużyny wędrowniczej na wniosek kandydata wyrażony w formie funkcjonującej w gromadzie/drużynie.

7. Tropy

- 7.1. Trop jest zespołowym instrumentem metodycznym stymulującym przede wszystkim rozwój kompetencji interpersonalnych i umiejętności pracy w grupie oraz umiejętność budowy wspólnoty celu (rozwój społeczny). Celem tropów jest także inicjowanie i wzmocnienie funkcjonowania w gromadzie/drużynie systemu małych grup i uczenia w działaniu.
- 7.2. Tropy są zdobywane przez członków grup metodycznych działających w małych grupach zgodnie z zasadami odpowiednich metodyk:
 - a) zuchy: w gromadzie, przy czym przynajmniej część działań zuchy wykonują w szóstkach;
 - b) harcerze i harcerze starsi: w zastępach;
 - c) wędrownicy: w zastępach lub patrolach wędrowniczych.
- 7.3. Sposób budowania programu tropu stanowi odbicie stopnia samodzielności małej grupy w poszczególnych metodykach:
 - a) zuchy: kadra gromady wybiera z listy trop, którego zadania może zmodyfikować; wybrany trop jest akceptowany przez zuchy w kręgu rady;
 - b) harcerze: zastęp wybiera
 - ścieżkę tematyczną tropu, a następnie układa trop, lub
 - przykładowy trop z zestawem wskazówek, na podstawie którego samodzielnie układa zadania tropu, lub
 - przykładowy trop z proponowanym zestawem zadań, który może wykorzystać lub zmodyfikować według swojego uznania;
 - c) harcerze starsi: zastęp wybiera
 - ścieżkę tematyczną tropu, a następnie układa trop, lub
 - przykładowy trop z zestawem wskazówek, na podstawie którego samodzielnie układa zadania tropu;
 - d) w przypadku wędrowników zastęp lub patrol wybiera ścieżkę tematyczną, a następnie samodzielnie układa zadania tropu, posiłkując się powiązаныmi z nią przykładami.
- 7.4. Tropy zuchowe są wybierane z zamkniętej listy, z zastrzeżeniem postanowień p. 7.5 i 7.6 poniżej. Jedynym wyjątkiem jest możliwość tworzenia przez gromady tropów obrzędowych związanych z bohaterem środowiska lub nazwą gromady.
- 7.5. Drużynowy zuchowy będący instruktorem w stopniu co najmniej podharcmistra może samodzielnie układać tropy zuchowe do stosowania w prowadzonej przez siebie gromadzie lub w prowadzonych przez siebie działaniach. Tak utworzone tropy mogą być stosowane w danej gromadzie również po zmianie jej drużynowego.
- 7.6. Namiestnik zuchowy/szef zespołu metodycznego będący instruktorem w stopniu co najmniej podharcmistra może samodzielnie układać tropy zuchowe do stosowania w gromadach prowadzonego przez siebie namiestnictwa/zespołu metodycznego. Tak utworzone tropy mogą być stosowane w gromadach danego hufca.
- 7.7. Tropy zuchowe opracowane w myśl postanowień p. 7.5-7.6 należy przestać w sposób wskazany na stronie zhp.pl. Wybrane tropy zostaną wprowadzone do „Programów tropów zuchowych”.

- 7.8. Tropy harcerskie, starszoharcerskie i wędrownicze nie mają ustalonych centralnie programów - tworzone są samodzielnie przez zastęp/patrol na podstawie własnego pomysłu i przypisywane do jednej ze ścieżek tematycznych przewidzianych dla tropów: inicjatywa, zaradność, odkrywanie, braterstwo, ojczyzna, człowiek, natura. Wyjątek stanowi wędrowniczy „Złoty Trop”, którego program dotyczący organizacji obozu drużyny/patrolu został ustalony centralnie.
- 7.9. W przypadku tropów harcerskich, starszoharcerskich i wędrowniczych dopuszcza się inspirowanie się propozycjami dedykowanymi sąsiadującym metodykom (np. w przypadku harcerzy starszych inspirowanie się programami tropów harcerskich lub tropów wędrowniczych) pod warunkiem dostosowania trudności zaplanowanych działań do poziomu rozwoju członków zastępu/patrolu.
- 7.10. Elementem tropu harcerskiego, starszoharcerskiego, wędrowniczego są również indywidualne działania członków zespołu realizowane poza zbiórkami zastępu/patrolu. Trop harcerski musi zawierać element wspólnego działania.
- 7.11. Tropy wędrownicze można realizować w zespołach mieszanych obejmujących harcerzy i osoby spoza ruchu harcerskiego. W takim przypadku zapisy niniejszego regulaminu stosuje się odpowiednio.
- 7.12. Zaleca się, by gromada w ciągu roku zdobyła co najmniej jeden trop z każdej ścieżki.
- 7.13. Tropy realizowane w ramach zdobywania stopnia powinny być różnorodne - pochodzić z różnych ścieżek tematycznych.
- 7.14. Zdobywanie tropu harcerskiego i starszoharcerskiego może rozpocząć się bezpośrednio po określeniu przez zastęp ścieżki tematycznej i celu tropu i nie wymaga formalnego zatwierdzenia. Po ustaleniu konkretnych zadań zastępowy przedstawia trop drużynowemu, który może przedstawić mu wskazówki dotyczące zdobywania wybranego tropu.
- 7.15. Zdobywanie tropu wędrowniczego może rozpocząć się bezpośrednio po wyborze ścieżki tematycznej i określeniu celu tropu przez zastęp lub patrol i nie wymaga formalnego zatwierdzenia. Po ustaleniu konkretnych zadań zastępowy lub szef patrolu przedstawia trop drużynie lub właściwemu według jej konstytucji organowi, które mogą przedstawić mu wskazówki dotyczące zdobywania wybranego tropu.
- 7.16. Zalecany czas zdobywania:
 - a) tropu zuchowego wynosi 5-6 zbiórek gromady, realizowanych w ciągłym cyklu;
 - b) tropu harcerskiego wynosi 4-6 zbiórek zastępu, czyli 1-2 miesiące; trop harcerski nie musi być zdobywany w ciągłym cyklu zbiórek;
 - c) tropu starszoharcerskiego wynosi 4-8 zbiórek zastępu, czyli 1-3 miesiące; trop starszoharcerski nie musi być zdobywany w ciągłym cyklu zbiórek;
 - d) tropu wędrowniczego wynosi 5-10 miesięcy; trop wędrowniczy nie musi być zdobywany w ciągłym cyklu zbiórek.
- 7.17. Tropy mogą być także zdobywane w ramach wyjazdowych form pracy (biwaków, zimowisk, obozów, kolonii zuchowych itp.). W takim przypadku zasady określone w p. 7.16 mogą nie mieć zastosowania.
- 7.18. Zdobywanie tropu zuchowego koordynuje kadra gromady - drużynowy i przyboczni.
- 7.19. Zdobywanie tropu harcerskiego koordynuje zastępowy.
- 7.20. Zdobywanie tropu starszoharcerskiego koordynuje zastępowy lub osoba przez niego wskazana.
- 7.21. Zdobywanie tropu wędrowniczego koordynuje wybrany przez zastęp/patrol członek - koordynator tropu.
- 7.22. Zamknięcie tropu zuchowego i zaliczenie go poszczególnym zuchom odbywa się w kręgu rady na podstawie uczestnictwa zuchów w danym cyklu zbiórek. Ostateczną decyzję w obu kwestiach podejmuje drużynowy.
- 7.23. Decyzję o zamknięciu tropu harcerskiego/starszoharcerskiego podejmuje zastęp przy

akceptacji rady drużyny, po podsumowaniu działań przez zastęp na zbiórce drużyny. Decyzja w sprawie zaliczenia tropu poszczególnym harcerzom/harcerzom starszym jest oparta na ich udziale w działaniach i wkładzie w osiągnięty efekt.

- 7.24. Decyzję o zamknięciu tropu wędrowniczego podejmuje zastęp/patrol przy akceptacji organu drużyny wskazanego w jej konstytucji. Decyzja w sprawie zaliczenia tropu poszczególnym wędrownikom oparta jest na ich udziale w działaniach i wkładzie w osiągnięty efekt. W przypadku połączenia zdobywania tropu ze zdobywaniem przez wędrowników Odznaki Skautów Świata (*Scouts of the World Award*, SWA) w podsumowaniu musi uczestniczyć tutor SWA.

8. Wyzwania

- 8.1. Wyzwanie jest indywidualnym instrumentem metodycznym wspierającym rozwój duchowy i emocjonalny w oparciu o Prawo i Obietnicę Zucha oraz Przysięgę i Prawo Harcerskie. Realizując wyzwania, wychowanek ma się przekonać, że może i powinien pracować nad sobą - że dzięki sile woli potrafi zmienić się na lepsze.
- 8.2. Podejmowane przez kandydata wyzwania są każdorazowo tworzone indywidualnie, a ich tematyka i trudność są dostosowane do potrzeb wychowawczych danej osoby. Publikowane przykłady wyzwań służą jedynie zademonstrowaniu funkcjonowania instrumentu; nie oczekuje się, że kandydaci będą wybierać dla siebie wyzwania z istniejącego materiału. Dopuszczalne jest także inspirowanie się wyzwaniami dedykowanymi sąsiadującym metodykom (np. w przypadku harcerzy inspirowanie się przykładami wyzwań starszoharcerskich).
- 8.3. Szczegóły wyzwania określa:
- a) w przypadku zuchów i harcerzy: drużynowy na podstawie potrzeb wychowawczych kandydata w zakresie rozwoju duchowego i emocjonalnego;
 - b) w przypadku harcerzy starszych i wędrowników: kandydat na podstawie analizy swych potrzeb rozwojowych; sformułowana przez kandydata propozycja wymaga zatwierdzenia przez drużynowego.
- 8.4. Dopuszcza się realizowanie wyzwań rozwijających kandydata również w innych obszarach, jeśli ich celem jest kształtowanie silnej woli kandydata.
- 8.5. Sformułowanie wyzwania musi zawierać jednoznaczne kryterium jego zaliczenia.
- 8.6. Wyzwanie może być realizowane zarówno w ramach działań podstawowej jednostki organizacyjnej, jak również poza ZHP.
- 8.7. Wyzwanie formułuje się w taki sposób, by kandydat był w stanie zrealizować je w ciągu maksymalnie:
- a) 1 tygodnia w przypadku zuchów;
 - b) 1 miesiąca w przypadku harcerzy;
 - c) 3-4 miesięcy w przypadku harcerzy starszych i wędrowników;
- O ile sensem wyzwania nie jest systematyczność, nie określa się dolnej granicy ich trwania.
- 8.8. Rozpoczęcie realizacji wyzwania następuje bezpośrednio po jego sformułowaniu. Faktu tego nie ogłasza się w rozkazie drużynowego.
- 8.9. Wyzwanie można zmienić w trakcie próby, jeśli przestało odpowiadać na potrzeby wychowawcze lub jest niemożliwe do realizacji z innych przyczyn.
- 8.10. Wyzwania realizowane przez kandydata powinny być różnorodne - oddziaływać na różne postawy.
- 8.11. Realizację wyzwania zalicza drużynowy na podstawie rozmowy z kandydatem i ewentualnie innymi osobami mogącymi wnieść wkład do tej decyzji (np. świadkami realizacji określonych działań objętych wyzwaniem).